

Pas a desnivell

Si sortim del pou...

En un article molt intencionat i ple d'agudeses de Jordi Planes (publicat a "Avui"), llegeixo que a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada va tenir lloc un debat sobre un aspecte de les nostres lletres. En Jordi Planes diu, paraula per paraula: "Els crítics reconeixien la inexistència d'una literatura catalana de valor universal, almenys des del renaixement fins ara, alhora que els escriptors denunciaven una total carència de crítics".

Com sol passar, hi havia unes mitges raons en cada posició, però no pas tota la raó en cap de les dues. Sobretot les frases rotundes, com ara "valor universal" i "total carència", causen desassossec si és que es tracta d'arribar a conclusions que ens hagin de fer servei. Per exemple, no és just acusar de falta d'universalitat una literatura sotmesa a tants condicionaments com ho ha estat —i ho és encara— la nostra. No és just, tampoc, parlar de falta absoluta de crítics, quan tots tenim ben presents els noms d'uns quants que han realitzat una labor intel·ligent i abnegada, molt sovint ingrata. Si de tot el que semblava perdut n'hem salvat tantes coses, bé ho devem deure a algú: autors, editors, crítics i a aquest "poble fidel" que, segons expressió d'en Planes, "davant de circumstàncies eternament adverses, compra literatura com si es tractés d'observar el precepte dominical". Penso que el nus de la qüestió es troba en les circumstàncies "eternament adverses". Sense llibertat no pot haver-hi res i, d'una manera especial, no hi pot haver literatura. Quan se'ns fa el retret de no tenir una novel·lística a nivell universal o de l'ahistorisme d'algun dels nostres escriptors, segurament no es té prou en compte les escasses possibilitats que hi ha hagut d'abordar els problemes que més ens preocupen; ara mateix, que a vegades ens sembla que ja es pot dir i escriure-ho gairebé tot, topem amb intocables —instituts, institucions i temes d'hiperestèsia constant— que pesen com una llosa sobre el país.

A l'altra banda de la polèmica, quan es formula la queixa contra la crítica, oblidem que la falta d'una premsa lliure (i de llibertat per publicar tota la que vulguem i puguem) fa molt difícil, si no impossible, l'exercici d'aquesta activitat indispensable en qualsevol moviment literari. Tot just anem sortint, lentament i temptejant, del període de les revistes que calia que fossin "per a tothom" (amb el perill d'interessar a pocs) i comencem a pensar en les publicacions de grup, especialitzades, polèmiques, amb el lliure joc de les idees que convé tant a una cultura. Si arribem a aconseguir aquesta premsa ideal, el "poble fidel" ja no comprarà llibres i revistes com si complís un precepte. És possible que s'hi senti vivament interessat. ● PERE CALDERS